

Sygn. akt **IC 548/12**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 lutego 2015 r.

Sąd Okręgowy w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSO Alicja Fronczyk
Protokolant:	sekr. sądowy Monika Śpionek

po rozpoznaniu w dniu 06 lutego 2015 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa **C. G., J. G. (1) i L. R.**

przeciwko **Skarbowi Państwa - Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi**

o zapłatę

I. Zasądza od pozwanego Skarbu Państwa - Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na rzecz powodów C. G. i J. G. (1) kwoty po 296 226 zł. (dwieście dziewięćdziesiąt sześć tysięcy dwieście dwadzieścia sześć złotych) z ustawowymi odsetkami od dnia 20 lutego 2015 roku do dnia zapłaty;

II. Zasądza od pozwanego Skarbu Państwa - Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na rzecz powódki L. R. kwotę 512 590,38 zł. (pięćset dwanaście tysięcy pięćset dziewięćdziesiąt złotych trzydzieści osiem groszy) z ustawowymi odsetkami od dnia 20 lutego 2015 roku do dnia zapłaty;

III. W pozostałym zakresie powództwo oddala;

IV. Ustala, że powód C. G. ponosi 53%, a pozwany Skarb Państwa – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi ponosi 47% kosztów procesu, pozostawiając szczegółowe wyliczenie tych kosztów referendarzowi sądowemu;

V. Ustala, że powód J. G. (1) ponosi 53%, a pozwany Skarb Państwa – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi ponosi 47% kosztów procesu, pozostawiając szczegółowe wyliczenie tych kosztów referendarzowi sądowemu;

VI. Ustala, że powódka L. R. ponosi 18%, a pozwany Skarb Państwa – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi ponosi 82% kosztów procesu, pozostawiając szczegółowe wyliczenie tych kosztów referendarzowi sądowemu.

sygn. akt IC 548/12

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 15 czerwca 2012 roku powodowie C. G., J. G. (1) i L. R. wnieśli o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi kwoty 1 865 879 zł. z odsetkami ustawowymi od kwoty 1 338 000 zł od dnia 10 stycznia 2012 roku, a od kwoty 527 879 zł. od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Ponadto powodowie domagali się zasądzenia na swoją rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych (k. 2-6).

Podstawą faktyczną powództwa powodowie uczynili twierdzenie o tym, iż nieruchomości ziemskie o powierzchni 40,31ha położone w P. należąca do ich matki J. G. (2) została bezprawnie przejęta na rzecz Skarbu Państwa na mocy

art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 06 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej, co potwierdzone zostało decyzją Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 czerwca 2011 roku stwierdzającą nieważność orzeczenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 05 kwietnia 1949 roku (k. 3). Powodowie są następcami prawnymi J. G. (2) i stosownie do posiadanych udziałów w spadku domagają się zapłaty odszkodowania obejmującego nieruchomości oraz składniki gospodarstwa należące do ich poprzedniczki prawnej ujęte w protokole w sprawie przejścia na cele reformy rolnej z dnia 13 września 1949 roku, tj. zabudowania o wartości 600 000 zł., grunty o wartości 1 155 919 zł., inwentarz martwy o wartości 30 000 zł., produkty roślinne o wartości 48 000 zł., inwentarz żywy o wartości 31 960 zł. (k. 4). Powodowie wyjaśnili, że odsetek ustawowych od części dochodzonej kwoty odszkodowania, tj. od 1 338 000 zł. domagają się począwszy od dnia 10 stycznia 2012 roku do dnia zapłaty ze względu na doręczenie im w dniu 09 stycznia 2012 roku postanowienia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 grudnia 2011 roku, na mocy którego zwrócono wniosek powodów o dobrowolne przyznanie odszkodowania na podstawie art. 160 § 1 i 3 k.p.a. W toku tamtego postępowania powodowie nie domagali się odszkodowania stanowiącego równowartości utraconego domu mieszkalnego z przyległym do niego gruntem licząc na zwrot w naturze. Jednak wobec ustalenia, że budynek mieszkalny z przyległym terenem nie stanowi już własności Skarbu Państwa lecz Gminy L., wartość odszkodowania została powiększona o ten składnik i dlatego odsetki ustawowe od kwoty 527 879 zł. należą się im od dnia wniesienia pozwu (k. 4-5). Powodowie wskazali art. 160 k.p.a. w brzmieniu sprzed 01 września 2004 roku jako podstawę prawną powództwa (k. 5).

W piśmie procesowym z dnia 02 lipca 2012 roku powodowie sprecyzowali powództwo w ten sposób, że wnieśli o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa – Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi na rzecz C. G. kwoty 621 959 zł. z odsetkami ustawowymi od kwoty 446 000 zł. od dnia 10 stycznia 2012 roku, od kwoty 175 959 zł. od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, na rzecz J. G. (1) kwoty 621 959 zł. z odsetkami ustawowymi od kwoty 446 000 zł. od dnia 10 stycznia 2012 roku, od kwoty 175 959 zł. od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, na rzecz L. R. kwoty 621 959 zł. z odsetkami ustawowymi od kwoty 446 000 zł. od dnia 10 stycznia 2012 roku, od kwoty 175 959 zł. od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty (k. 74-75).

Pozwany Skarb Państwa - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi w odpowiedzi na pozew z dnia 01 października 2012 wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie od każdego z powodów kosztów procesu, w tym na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 08 lipca 2005 roku o Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa (Dz. U. nr 169, poz. 1417) na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kosztów zastępstwa procesowego (k. 81-86).

Pozwany zarzucił niewykazanie tytułu prawnego J. G. (2) do nieruchomości, która zdaniem pozwanego również nie została należycie przez powodów zidentyfikowana. Ponadto zarzucił niewykazanie następstwa prawnego po J. G. (2). Skarb Państwa wywodził, że obydwie nieruchomości należące do J. G. (2) oraz A. G. o łącznej powierzchni 56,44ha zostały przejęte na cele reformy rolnej na podstawie protokołu przejścia nieruchomości z dnia 17 lutego 1945 roku. Grunty całego majątku P. Lit. E o łącznej powierzchni 104,88ha, w tym nieruchomości należące do A. i J. małżonków G. zostały rozparcelowane pomiędzy 20 nabywców. Choć decyzją z dnia 20 czerwca 2011 roku Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi stwierdzona została nieważność orzeczenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 05 kwietnia 1949 roku, nastąpiło to jednak wyłącznie z powodów formalnych, a organ naczelny nie badał w postępowaniu nadzwyczajnym przesłanek podpadania przedmiotowej nieruchomości pod art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN. W związku z tym według twierdzenia pozwanego nie można jednoznacznie stwierdzić, że warunki do przejścia nieruchomości na podstawie tego przepisu nie zaistniały (k. 83). Pozwany zarzucił zatem, że powodowie nie wykazali, iż przedmiotowa nieruchomość nie podpadała pod działanie dekretu PKWN z dnia 06 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej. Pozwany podkreślił, że akt administracyjny miał wyłącznie deklaracyjny charakter, a przejście majątku następowało z mocy prawa, co oznacza, że to nie orzeczenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 05 kwietnia 1949 roku pozbawiło J. G. (2) własności nieruchomości. Pozwany zarzucił niewykazanie związku przyczynowego pomiędzy szkodą powodów a zdarzeniem, z którego ją wywodzą (k. 83). Wreszcie pozwany zarzucił niewykazanie aktualnej wartości składników przejętego majątku (k. 84-85). Skarb Państwa podkreślił, że skoro powodowie wywodzą szkodę z bezprawnego przejścia nieruchomości na cele reformy rolnej, co miało miejsce w 1949 roku, to w sprawie powinny mieć zastosowanie przepisy ustawy z dnia 15 listopada 1956 roku o odpowiedzialności

Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. z 1956 roku nr 54, poz. 243), w tym jej przepis art. 6 ust. 1 wskazujący roczny termin na dochodzenie roszczeń przewidzianych w tej ustawie. W związku z tym pozwany podniósł zarzut wygaśnięcia roszczenia ewentualnie przedawnienia roszczenia na podstawie powołanego przepisu, gdyby uznać go za termin przedawnienia (k. 85). Pozwany wskazał również na bezzasadność żądania odsetkowego ponad odsetki należne ewentualnie od daty wyrokowania i w tej mierze powołał się na przepis art. 363 § 2 k.c. oraz orzecznictwo Sądu Najwyższego (k. 86).

W piśmie procesowym z dnia 23 listopada 2012 roku powodowie podtrzymali swe dotychczasowe stanowisko i wyjaśnili, że źródłem ich szkody jest wadliwe prawnie orzeczenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 05 kwietnia 1949 roku, a wadliwość ta wynika z decyzji z dnia 20 czerwca 2011 roku wydanej przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. To uzasadnia przyjęcie za podstawę prawną powództwa uchylony przepis art. 160 k.p.a. i skutkuje uznaniem zarzutu wygaśnięcia roszczenia, przedawnienia, braku szkody i związku przyczynowego pomiędzy wadliwym prawnie roszczeniem a utratą gospodarstwa za bezzasadny (k. 97-101).

W piśmie procesowym złożonym na rozprawie w dniu 06 lutego 2015 roku powodowie zmodyfikowali powództwo, wnosząc o zasądzenie od pozwanego kwoty 1 105 583,47 zł., co wynika z ustaleń dokonanych w toku procesu przez biegłych. Powodowie wskazali, że domagają się odszkodowania za inwentarz martwy w kwocie 23 400 zł., za inwentarz żywy w kwocie 28 959,12 zł., za gospodarstwo rolne (grunty, siedlisko z przydomowym ogrodem warzywnym oraz drzewa owocowe) w kwocie 976 845 zł. oraz za produkty rolne w kwocie 76 379,35 zł. Na rozprawie 06 lutego 2015 roku powodowie wskazali, że domagają się zasądzenia od pozwanego na rzecz powódki L. R. kwoty 513 133 zł., na rzecz C. i J. G. (1) kwot po 296 226 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia 10 stycznia 2012 roku i cofnęli pozew w pozostałym zakresie ze zrzeczeniem się roszczenia. Wyjaśnili, że część odszkodowania przypadająca na rzecz L. R. jest większa wobec dokonania darowizny 10ha gruntu na jej rzecz w 1949 roku przez J. G. (2) (k. 394 zapis 00:22:09-00:26:52 płyta k. 395).

Pozwany na tej rozprawie wniósł o oddalenie powództwa (k. 394, zapis 00:26:52-00:30:19 płyta k. 395).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

J. G. (2) była właścicielką nieruchomości ziemskiej położonej w P. powiecie (...) o powierzchni 40,3108ha na podstawie umowy sporządzonej w dniu 09 lutego 1926 roku przed notariuszem w P. A. T. za nr Rep. 238 (dowód: decyzja k. 7-11v). Jej mąż A. G. stał się właścicielem nieruchomości ziemskiej położonej w P. o powierzchni 16,7962ha na podstawie umowy sporządzonej w dniu 12 maja 1933 roku przed notariuszem w P. A. W. za nr Rep. 215 (dowód: decyzja k. 7-11v).

Obydwie nieruchomości o łącznej powierzchni 56,44ha zostały przejęte na cele reformy rolnej na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 06 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej, co zostało ujawnione w protokole przejęcia z dnia 17 lutego 1945 roku (dowód: decyzja k. 7-11v).

Pełnomocnik R. do spraw R. Rolnej orzeczeniem z dnia 04 lipca 1945 roku uznał, że przejęta na cele reformy rolnej nieruchomość ziemska P. gmina R. powiat M. nie podlega parcelacji zgodnie z art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 06 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej, ponieważ J. G. (2) była właścicielką nieruchomości ziemskiej położonej w P. powiecie (...) o powierzchni 40,3108ha, a A. G. właścicielem nieruchomości ziemskiej położonej w P. o powierzchni 16,7962ha. Pełnomocnik wskazał, że obszar żadnego z gospodarstw nie przekracza norm obszarowych uzasadniających przejęcie nieruchomości na podstawie dekretu (dowód: decyzja k. 7-11v).

J. G. (2) na podstawie aktu notarialnego sporządzonego w dniu 23 lutego 1948 roku przed M. P. – notariuszem w M. za nr Rep. 61 darowała swojej córce L. P. (obecnie R.) 10ha gruntu, na co otrzymała zezwolenie Powiatowego Urzędu Ziemskiego w M. z dnia 21 lutego 1948 roku L. Dz. (...) 282/48 (dowód: decyzja k. 7-11v).

Minister Rolnictwa i Reform Rolnych orzeczeniem z dnia 05 kwietnia 1949 roku nr UR.s.VII.1/212/48 uchylił z urzędu orzeczenie Pełnomocnika R. do spraw R. Rolnej orzeczeniem z dnia 04 lipca 1945 roku uznając, że

nieruchomości ziemskie: gospodarstwo rolne w P. o powierzchni 40,3108ha i w P. o powierzchni 16,7962ha stanowiące współwłasność małżonków A. i J. G. (2) przechodzą na własność Skarbu Państwa na cele reformy zgodnie z art. 2 ust. 1 lit e dekretu PKWN z dnia 06 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej (dowód: decyzja k. 7-11v). Grunty całego majątku P. Lit. E o łącznej powierzchni 104,88ha, w tym nieruchomości należące do J. G. (2), zostały rozparcelowane pomiędzy 20 nabywców (niesporne).

Wskutek złożenia przez spadkobierców J. i A. L. R., C. G. i J. G. (1) wniosku o stwierdzenie nieważności orzeczenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 05 kwietnia 1949 roku Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi decyzją z dnia 20 czerwca 2011 roku stwierdził nieważność przywołanego orzeczenia z dnia 05 kwietnia 1949 roku (dowód: decyzja k. 7-11v). Powodowie wraz ze Z. G. są spadkobiercami J. G. (2) w 1/4 części spadku każde z nich (dowód: postanowienie spadkowe k. 28-28v). Umową z dnia 24 lutego 2012 roku o dział spadku po J. G. (2) powodowie oraz Z. G. dokonali zniesienia współwłasności praw wynikających z roszczeń płynących ze stwierdzenia nieważności decyzji dotyczącej przejęcia nieruchomości rolnej stanowiącej własność J. G. (2) na cele reformy rolnej w ten sposób, że roszczenia te przyznali na wyłączną współwłasność po 1/3 na rzecz każdego z powodów (dowód: umowa o dział spadku k. 26-27).

Wartość przejętej nieruchomości stanowiącej gospodarstwo rolne (...) o powierzchni 40,3108ha według jego stanu na dzień 13 września 1949 roku a cen aktualnych wynosi 976 845 zł. Na tę wartość składa się siedlisko z przydomowym ogrodem warzywnym o łącznej powierzchni 5 500m² o wartości 116 576 zł., grunt rolny wieloużytkowy o powierzchni 39,7609ha o wartości 858 087 zł. oraz dwadzieścia drzew owocowych o wartości 2 182 zł. (dowód: mapa ewidencyjna obejmująca obszar dawnych gospodarstw (...) k. opinia biegłego specjalisty ds. wyceny nieruchomości dra inż. A. Z. k. 242- 286, uzupełniająca pisemna opinia tego biegłego k. 313-322; uzupełniająca pisemna opinia tego biegłego k. 345-356; wyjaśnienia ustne złożone przez tego biegłego do opinii pisemnych k. 392-393, zapis 00:02:52-00:21:03 płyta k. 395).

Na stanie gospodarstwa rolnego w czasie jego przejęcia i rozparcelowania były maszyny rolnicze w postaci: młockarni o aktualnej wartości 1 000 zł., sieczkarnia o aktualnej wartości 1 400 zł., snopowiązałka o aktualnej wartości 6 400 zł., siewnik do zboża o aktualnej wartości 1 750 zł., kierat o aktualnej wartości 2 770 zł., kultywator o aktualnej wartości 730 zł., dwie pary bron żelaznych o aktualnej wartości 680 zł., dwuskbowiec o aktualnej wartości 660 zł., pług jednoskbowy o aktualnej wartości 260 zł., grabiarka o aktualnej wartości 520 zł., wóz parokonny o aktualnej wartości 930 zł., bryczka parokonna o aktualnej wartości 470 zł., para zaprzęży roboczych o aktualnej wartości 1 040 zł., zaprawiarka do zboża o aktualnej wartości 300 zł., siodło do jazdy konnej o aktualnej wartości 1 600 zł., bryczka jednokonna o aktualnej wartości 1 870 zł., parnik o aktualnej wartości 800 zł. Łączna wartość maszyn i urządzeń stanowiących wyposażenie gospodarstwa (...) wynosi w zaokrągleniu 23 400 zł. (dowód: protokół przejęcia k. 13-16, opinia biegłego specjalisty z zakresu mechaniki, maszyn i urządzeń, kosztów, jakości remontów (...) k. 180-197).

Wraz z przejęciem majątku przejęte zostały stanowiące własność J. G. (2) produkty rolne: 80 metrów żyta (8 ton) o wartości aktualnej 5 016 zł., 20 metrów pszenicy (2 tony) o aktualnej wartości 1 852 zł., 300kg jęczmienia o aktualnej wartości 272,70 zł., 600kg owsa o aktualnej wartości 384,60 zł., 300kg mieszkanki o aktualnej wartości 232,80 zł. 40 ton ziemniaków o aktualnej wartości 66 000 zł. 1,5 tony brukwi o aktualnej wartości 1 380 zł., 2,5 tony seradeli i koniczyny o aktualnej wartości 750 zł., tona siana o aktualnej wartości 210 zł., 15, tony słomy o aktualnej wartości 281,25 zł., co daje łącznie 76 379,35 zł. (dowód: protokół, załącznik k. 13-16, opinii biegłej specjalistki z zakresu rolnictwa i wyceny zwierząt D. W. (1) k. 138-145); inwentarz żywy: klacz o aktualnej wartości 4 625 zł., wałach o aktualnej wartości 3 180 zł., krowa o aktualnej wartości 3 633,33 zł., 2 jałówki o aktualnej wartości 7 700 zł., jednoroczne cielę o aktualnej wartości 2 113,89 zł., 2 czteromiesięczne cielę o aktualnej wartości 2 607 zł., 2 maciory o aktualnej wartości 742,90 zł., 4 tuczniaki o aktualnej wartości 2 552 zł., 7 sztuk prosiąt o aktualnej wartości 900 zł., knur o aktualnej wartości 900 zł. Łączna wartość inwentarza żywego wynosi 28 959,12 zł., a łączna wartość przejętych produktów rolnych i inwentarza żywego wynosi 105 338,47 zł. (dowód: protokół, załącznik k. 13-16, opinii biegłej specjalistki z zakresu rolnictwa i wyceny zwierząt D. W. (1) k. 145-152).

Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił w oparciu o dokumenty zgromadzone w aktach sprawy i dołączonych aktach postępowania administracyjnego. Sąd uznał dowody z dokumentów za wiarygodne, albowiem ich autentyczność nie została zakwestionowana przez strony, a ponadto Sąd nie znalazł podstaw do ich podważenia z urzędu.

Dowody z dokumentów – protokół przejęcia, decyzje administracyjne i postanowienie spadkowe, korzystając z materialnej mocy dowodowej wynikającej z treści art. 244 k.p.c., stanowią dowód tego, co zostało w nich urzędowo zaświadczone.

Sąd uznał, że opinia biegłego do spraw (...) została sporządzona przez osobę posiadającą fachową wiedzę i doświadczenie. Wykształcenie biegłego oraz jego empiria stanowią dla Sądu gwarancję rzetelności i dlatego wnioski wypływające z treści sporządzonej przez niego jako ostatniej opinii uzupełniającej pisemnej przyjęte zostały jako wiarygodny dowód mogący stanowić podstawę ustaleń faktycznych w zakresie wartości rynkowej gospodarstwa rolnego (...). Na rozprawie w dniu 06 lutego 2015 roku biegły złożył w trybie art. 286 k.p.c. wyjaśnienia ustne sporządzonych w sprawie pisemnych opinii i przekonująco uzasadnił wpływ klas bonitacyjnych gruntu na ostateczny kształt wyceny gospodarstwa. Biegły wskazał, że dopiero po wydaniu pierwotnej opinii otrzymał informacje na temat klas bonitacyjnych gruntów wchodzących w skład gospodarstwa (...), co skłoniło go do ponownego przeliczenia wartości nieruchomości. Wyjaśnił również logicznie przyczyny i możliwość posłużenia się podejściem porównawczym, metodą porównywania parami (w zakresie wyceny siedliska z przydomowym ogrodem) oraz metodą korygowania ceny średniej (w zakresie gruntów rolnych) (k. 257-259).

Moc dowodową oraz walor wiarygodności Sąd przydał również dowodom z opinii biegłych: D. W. (2) oraz M. K. uznając, że jasno wytłumaczone metody wyliczeń wartości inwentarza żywego oraz martwego, maszyn i urządzeń zaprezentowane w opiniach nie dają podstaw do zanegowania wniosków płynących z tych opinii.

Dowód z umowy o dział spadku oraz oświadczenia z dnia 07 października 2013 roku również Sąd ocenił jako w pełni wiarygodny. W tym miejscu należy odnieść się do zarzutu strony pozwanej co do zdublowania niektórych składników majątku w żądaniach powodów zgłoszonych w tej sprawie oraz zgłoszonych w równoległe prowadzonym powstępowaniu sądowym przez Z. G.. W przekonaniu Sądu przedstawione przez powodów pismo Z. G. z dnia 07 października 2013 roku (k. 221) w powiązaniu z pismami wyjaśniającymi jego pełnomocnika z dnia 12 marca 2014 roku i 13 marca 2014 roku (k. 237-239) w sposób kategoryczny rozwiewają powstałe w tej mierze wątpliwości. Uznać należy, że żaden ze składników gospodarstwa (...) nie został zgłoszony przez Z. G. jako należący do A. G..

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powodowie w niniejszym procesie łączyli odpowiedzialność pozwanego Skarbu Państwa z wydaniem w dniu 05 kwietnia 1949 roku przez Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych decyzji administracyjnej, której nieważność stwierdzona została przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi mocą decyzji z dnia 28 czerwca 2011 roku.

Wobec upatrywania przez powodów źródła szkody w treści wadliwej prawnie decyzji administracyjnej wydanej przed dniem 01 września 2004 roku, a więc przed uchyleniem art. 160 k.p.a. i stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej na podstawie art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. podstawę prawną roszczenia odszkodowawczego stanowi uchylony obecnie przepis art. 160 § 1, 2, 3 i 6 k.p.a. Kwestię podstawy prawnej roszczeń wywodzonych z decyzji administracyjnych wydanych przed dniem 01 września 2004 roku, których nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu, przesądził ostatecznie Sąd Najwyższy w uchwale swego pełnego składu z dnia 31 marca 2011 roku wskazując, że do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej ostateczną decyzją administracyjną wydaną przed dniem 01 września 2004 roku, której nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu, ma zastosowanie art. 160 § 1, 2, 3 i 6 k.p.a. (III CZP 112/10, OSNC 2011/7-8/75). W tej sytuacji zarzut pozwanego Skarbu Państwa wygaśnięcia bądź przedawnienia roszczeń powodów uznać należy za niezasadny, skoro przepisy ustawy z dnia 15 listopada 1956 roku o odpowiedzialności Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. z 1956 roku nr 54, poz. 243), w tym jej przepis art. 6 ust. 1 wskazujący roczny termin na dochodzenie roszczeń nie znajdują zastosowania w tej sprawie. Powodowie wystąpili z powództwem

w dniu 15 czerwca 2012 roku, a zatem ich roszczenie nie uległo przedawnieniu na podstawie art. 160 § 6 k.p.a., ponieważ od stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 05 kwietnia 1949 roku nie upłynął trzyletni termin, o którym mowa w przywołanym § 6 art. 160 k.p.a.

W myśl art. 160 § 1 k.p.a. stronie, która poniosła szkodę na skutek wydania decyzji z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 albo stwierdzenia nieważności takiej decyzji, służy roszczenie o odszkodowanie za poniesioną rzeczywistą szkodę, chyba że ponosi ona winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie. Stosownie zaś do treści § 2 przywołanego przepisu do odszkodowania stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego, z wyłączeniem art. 418 tego kodeksu. Zgodnie natomiast z treścią § 3 tego przepisu odszkodowanie przysługuje od organu, który wydał decyzję z naruszeniem przepisu art. 156 § 1, chyba że winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie ponosi inna strona postępowania dotyczącego tej decyzji; w tym ostatnim przypadku roszczenie o odszkodowanie służy w stosunku do strony winnej powstania tych okoliczności. W myśl § 6 roszczenie o odszkodowanie przedawnia się z upływem trzech lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność decyzji wydanej z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 albo decyzja, w której organ stwierdził, w myśl art. 158 § 2, że zaskarżona decyzja została wydana z naruszeniem przepisu art. 156 § 1.

Przechodząc do oceny przesłanek odpowiedzialności strony pozwanej w pierwszej kolejności stwierdzić należy, że - w myśl powołanego art. 160 § 2 k.p.a.- do odszkodowania stosuje się przepisy kodeksu cywilnego. W sprawie należało zatem ustalić, czy nastąpiło zdarzenie wyrządzające szkodę, którym było wydanie decyzji z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. albo stwierdzenie nieważności takiej decyzji, a zatem - czy została wydana decyzja niezgodna z prawem, a następnie, czy szkoda została wyrządzona i w jakiej wysokości oraz czy pozostaje ona w związku przyczynowym z wydaniem decyzji.

Sąd podziela utrwalone w orzecznictwie Sądu Najwyższego zapatrywanie, w myśl którego fakt, iż decyzja administracyjna została wydana z rażącym naruszeniem prawa, przesądza jedynie o bezprawności i winie funkcjonariusza państwowego przy wykonywaniu powierzonej mu czynności /tak m.in. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 maja 1985 r., II CR 121/85, OSNC 1986, nr 4, poz. 53/. Na stronie powodowej ciąży natomiast obowiązek wykazania pozostałych przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej, a zatem faktu powstania szkody (i jej rozmiarów) w majątku powodów oraz istnienie normalnego związku przyczynowego pomiędzy ową szkodą a zdarzeniem, które ją wywołało.

Analizując okoliczności niniejszej sprawy przyjąć należy, że bezspornie spełniona została pierwsza zasadnicza przesłanka odpowiedzialności cywilnej Skarbu Państwa określona w art. 160 § 1 k.p.a., tzn. w sprawie wydano decyzję administracyjną w warunkach nieważności, co wynika wprost z decyzji Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 czerwca 2011 roku stwierdzającej nieważność decyzji Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 05 kwietnia 1949 roku. Powodowie twierdzili, że gdyby nie nieważna decyzja z dnia 05 kwietnia 1949 roku nie doszłoby do przejęcia i parcelacji gospodarstwa należącego do ich matki J. G. (2), ponieważ w obrocie prawnym funkcjonowało wydane na podstawie § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 roku w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. nr 10, poz. 51 ze zm.) orzeczenie Pełnomocnika Rządu dla spraw Reformy Rolnej z dnia 04 lipca 1945 roku, z którego wynikało, że nieruchomości ziemskie J. G. (2) nie podlega parcelacji. Pozwany Skarb Państwa zarzucał, że stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 05 kwietnia 1949 roku nastąpiło wyłącznie z przyczyn formalnych, co uzasadnia przyjęcie, że nie wykazano, czy majątek J. G. (2) podpadał bądź nie podpadał pod działanie dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej.

Z argumentacją pozwanego nie sposób się zgodzić, skoro stwierdzenie nieważności decyzji z dnia 05 kwietnia 1949 roku doprowadziło do stanu, w którym w obrocie prawnym funkcjonuje decyzja Pełnomocnika Rządu dla spraw Reformy Rolnej z dnia 04 lipca 1945 roku, mocą której uznano, że przejęta na cele reformy rolnej nieruchomości ziemskie P. nie podlega parcelacji zgodnie z art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 06 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej. Potwierdzenie, że orzeczenie Pełnomocnika wydane zostało na podstawie § 5 wskazanego wyżej rozporządzenia wykonawczego do dekretu o przeprowadzeniu reformy rolnej płynie wprost z decyzji nadzorczej z dnia 20 czerwca 2011 roku Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (k. 9v). W orzecznictwie Sądu

Najwyższego przyjęto, że decyzja administracyjna, o której stanowi § 5 rozporządzenia z dnia 1 marca 1945 r. w sprawie wykonania dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. Nr 10, poz. 51) (...) stanowi wyłączną podstawę do uzyskania przez byłych właścicieli lub ich spadkobierców wiedzy, że Skarb Państwa nie nabył z mocy prawa własności nieruchomości na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu z 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Uzyskanie takiej decyzji jest niezbędne dla skutecznego dochodzenia roszczenia odszkodowawczego, bowiem jest ona wiążąca dla sądu w sprawie o odszkodowanie i stanowi prejudykat.

Co istotne już w orzeczeniu z dnia 04 lipca 1945 roku Pełnomocnik Rządu dla spraw Reformy Rolnej uznał, że J. G. (2) była właścicielką gospodarstwa o powierzchni 40,3108ha, które nabyła od sukcesorów po swoim ojcu na podstawie aktu notarialnego sporządzonego w dniu 09 lutego 1926 roku. To oznacza, że za niezasadny należy uznać zarzut pozwanego co do niewykazania tytułu prawnego J. G. (2) do nieruchomości P.. Wątpliwości w tym zakresie nie miały pozostałe organy administracji, które wypowiadały się w toku postępowań administracyjnych. W związku z tym Sąd uznał, że tytuł własności do gospodarstwa ziemskiego P. o powierzchni 40,3108ha posiadała poprzedniczka prawna powodów. W ocenie Sądu powodowie wykazali również postanowieniem spadkowym oraz umową o dział spadku, że są jej następcami prawnymi, każde po 1/3 części, przy czym udział powódki L. R. w zakresie nieruchomości jest większy o 10ha od pozostałych spadkobierców, ponieważ wynika z umowy darowizny z dnia 23 lutego 1948 roku.

Sąd doszedł do przekonania, że ze względu na usunięcie ze skutkiem ex tunc wadliwej prawnie decyzji Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 05 kwietnia 1949 roku powodowie legitymują się orzeczeniem z dnia 04 lipca 1945 roku Pełnomocnik Rządu dla spraw Reformy Rolnej, z którego wynika, że gospodarstwo, którego właścicielką była J. G. (2) nie podpadało pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu z 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. W konsekwencji parcelację tego gospodarstwa uznać należało za bezprawną i będącą następstwem nieważnej decyzji z dnia 05 kwietnia 1949 roku uchylającej orzeczenie o niepodpadaniu majątku P. pod działanie dekretu PKWN z 06 września 1944 roku. W ocenie Sądu powodowie wykazali zarówno bezprawność i winę Skarbu Państwa, a także normalny związek przyczynowy pomiędzy zdarzeniem szkodzącym w postaci decyzji z dnia 05 kwietnia 1949 roku a ich szkodą wyrażającą się w utracie wskutek parcelacji tego wszystkiego, co składało się na gospodarstwo rolne (nieruchomość ziemską) należące do J. G. (2). Pozwany wywodził, że inne niż grunty składniki gospodarstwa (...) nie powinny zostać uwzględnione w roszczeniu odszkodowawczym, skoro jedynie nieruchomości ziemskie były przedmiotem przejęcia na podstawie dekretu PKWN z 06 września 1944 roku. Jakkolwiek w istocie zgodnie z treścią art. 2 ust. 1 lit. e dekretu na cele reformy rolnej przeznaczone będą nieruchomości ziemskie stanowiące własność albo współwłasność osób fizycznych lub prawnych, jeżeli ich rozmiar łączny przekracza bądź 100 ha powierzchni ogólnej, bądź 50 ha użytków rolnych, a na terenie województw (...), (...) i (...), jeśli ich rozmiar łączny przekracza 100 ha powierzchni ogólnej, niezależnie od wielkości użytków rolnych tej powierzchni, to nie może budzić wątpliwości fakt, iż przy okazji wydania decyzji z dnia 05 kwietnia 1949 roku doszło do przejęcia innych jeszcze poza nieruchomościami ziemskimi składników majątku P. należących do J. G. (2). Wynika to wprost z protokołu przejęcia znajdującego się na kartach 13-16 z dnia 13 września 1949 roku, a więc czynności dokonanej po wydaniu wadliwej prawnie decyzji. Związek przyczynowo – skutkowy pomiędzy przejęciem obok nieruchomości ziemskiej również inwentarza żywego, martwego w postaci maszyn i urządzeń a wydaniem decyzji uchylającej orzeczenie Pełnomocnika Rządu dla spraw Reformy Rolnej został w ocenie Sądu należycie wykazany. Pomimo stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 05 kwietnia 1949 roku nie doszło do wyeliminowania jej skutków w postaci przywrócenia prawa własności nieruchomości oraz składników ruchomych ze względu na trwałe rozparcelowanie gruntów na rzecz osób trzecich, co wynika z uzasadnienia decyzji nadzorczej. W przedstawionej sytuacji uznać więc wypada, że odszkodowanie z tytułu wadliwej prawnie decyzji administracyjnej obejmować powinno wszystkie składniki majątku P., o których mowa w protokole przejęcia z dnia 13 września 1949 roku, a więc w stanie, w jakim znajdowało się w chwili bezprawnego przejęcia.

Opinie biegłych specjalistów wydane w niniejszej sprawie pozwoliły Sądowi ustalić aktualną wartość wszystkich składników tego majątku i stosownie do posiadanych udziałów w spadku po J. G. (2) podzielić odszkodowanie pomiędzy każdego z powodów, przy czym odszkodowanie obejmujące grunty zostało policzone z uwzględnieniem darowizny dokonanej przez J. G. (2) na rzecz powódki L. R.. I tak aktualna wartość gruntów wyniosła ostatecznie 858

087 zł. (k. 354), z czego na rzecz L. R. winno przypaść 430 091,56 zł. (wartość 10ha więcej), na rzecz C. G. 214 091,56 zł., na rzecz J. G. (1) 214 091,56 zł. Pozostała część ((...) - (...) = (...)) 118 758 winna zostać podzielona na 3, a zatem po 39 586 zł. należy dodać do odszkodowań każdego z powodów. Dodatkowo po podzieleniu na trzy wartości inwentarza żywego (1/3 z 105 338,47 zł.) uzyskuje się 35 112,82 zł, a po podzieleniu na trzy wartości składników ruchomych w postaci maszyn i urządzeń (1/3 z 23 400 zł.) uzyskuje się 7 800 zł.

Po zsumowaniu wskazanych kwot na rzecz J. i C. G. uzyskuje się wynik po 296 590,38 zł. (214 091,56 zł. + 39 586 zł. + 35 112,82 zł. + 7 800 zł.). Jednakże powodowie J. i C. G. wnieśli o zasądzenie na rzecz każdego z nich kwot po 296 226 zł., stąd nie mogąc orzekać ponad żądanie Sąd zasądził na ich rzecz w pkt I wyroku kwoty po 296 226 zł. Po zsumowaniu wskazanych kwot na rzecz L. R. należało zasądzić 512 590,38 zł. (430 091,56 zł. + 39 586 + 35 112,82 zł. + 7 800 = 512 590,38 zł.), o czym orzeczono w pkt II wyroku, a dalej idące powództwo jako bezzasadne oddalono (pkt III).

Odszkodowanie – po myśli art. 160 § 3 k.p.a. – należne jest od organu, który wydał zaskarżoną decyzję z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. Organ ten dziś nie istnieje, a jego kompetencje obecnie wykonuje Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi na podstawie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 listopada 2011 roku w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (Dz. U. nr 248, poz. 1486). Dlatego odszkodowanie zostało zasądzone od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Odsetki ustawowe od należności głównych z uwagi na odszkodowawczy charakter roszczenia (art. 363 § 2 k.c.) zostały zasądzone od daty wydania wyroku. Dalej idące żądanie powodów w tym zakresie podlegało oddaleniu jako pozbawione podstawy prawnej. Gdyby wartość przejętego gospodarstwa rolnego była wyceniana według cen innych niż aktualne, w ocenie Sądu powództwo w zakresie należności ubocznej mogłoby zostać uwzględnione. Skoro jednak biegli dokonywali wyceny poszczególnych składników według cen aktualnych na datę orzekania, roszczenie uboczne jest bezzasadne ponad odsetki od daty wyrok, o czym orzeczono w pkt I, II i III wyroku.

O kosztach procesu (postanowienia zawarte w pkt IV, V i VI wyroku) orzeczono w oparciu o treść art. 108 § 1 zdanie drugie k.p.c. zgodnie z którym Sąd rozstrzyga o kosztach w każdym orzeczeniu kończącym sprawę w instancji. Sąd może jednak rozstrzygnąć jedynie o zasadach poniesienia przez strony kosztów procesu, pozostawiając szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu; w tej sytuacji, po uprawomocnieniu się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, referendarz sądowy w sądzie pierwszej instancji wydaje postanowienie, w którym dokonuje szczegółowego wyliczenia kosztów obciążających strony.

Powodów łączyło w sporze współuczestnictwo formalne i dlatego rozstrzygnięcie o kosztach procesu winno nastąpić oddzielnie dla każdego z nich.

Powódka L. R. wygrała proces w 82%, a pozwany w stosunku do niej wygrał w 18%; pozostali powodowie wygrali proces w 47%, więc pozwany wygrał w stosunku do nich w 53%.

W takich proporcjach winno zatem nastąpić rozliczenie kosztów procesu.